

КО УГРОЖАВА СПОМЕНИКЕ КУЛТУРЕ

Београдску тврђаву морамо одбранити

Контроверзни пројекат изградње кабинске жичаре - тзв. гондоле на Београдској тврђави је планиран мимо струке и мимо грађана. Драгоцено културно наслеђе Србије и њеног главног града не сме се жртвовати зарад непромишљених и непотребних инвестиција и краткорочних профита

Почетком 2021. године, у јеку пандемије вируса ковид-19, у медијима је актуелизован пројекат изградње „гондоле“ на Београдској тврђави. Након више од годину дана затишја, поново су пробуђени оправдани страхови код бројних стручњака и грађана. Ето прилике да се подсетимо из којих све разлога морамо заједно одбранити Београдску тврђаву, културно добро које се налази под највишим степеном законске заштите у Србији.

Услед истакнутог значаја културне баштине за друштво, економију и животну средину, доношење одлука везано за очување и управљање баштином захтева пуно учешће стручне и грађанске јавности. Нажалост, контроверзни пројекат изградње кабинске жичаре - тзв. гондоле на Београдској тврђави је планиран управо мимо струке и мимо грађана. Шира јавност је сазнала за пројекат из (друштвених) медија када је у марту 2019. године сечом великог броја стабала на обалама Саве означен почетак припремних радова за изградњу гондоле. Тада се сазнало да се планира изградња жичаре, која би повезивала Ушће са Београдском тврђавом, са 30-35 кабина и капацитетом од 3.000 особа на сат. Пројекат је предвиђао изградњу две масивне бетонске зграде на оба краја жичаре величине око 1.000 м² и 800 м², као и шест монументалних стубова висине до 42 м и ширине 10 м који би носили жичару. Најављено је да висина планираних улагања износи петнаест милиона евра из буџета Града Београда и Републике Србије.

Уследиле су бурне реакције великог броја струковних удружења, група и појединаца који су указивали да би такав грађевински пројекат имао

СНЕЖАНА КРСТИЋ

озбиљан негативан утицај како на Београдску тврђаву тако и на још увек добро очувани културни предео и визуре Београдске тврђаве и Ушћа, који су такође заштићени законом. Управо на позив стручне и шире јавности која се успротивила овом пројекту, европска невладина организација Европа Ностра са седиштем у Хагу и Бриселу одлучила је да пошаље делегацију стручњака у Београд. Почетком маја 2019. европски стручњаци различитих дисциплина обишли су Београдску тврђаву и упознали се са бројним проблемима и изазовима у вези са предложеном изградњом жичаре. Делегација Европе Ностре се састала са струковним организацијама, удружењима грађана, јавним устано-

вама, укључујући САНУ, надлежним министарствима и заводима, као и са председницом Владе Аном Брнабић.

Крајем јула 2019. подробен експертски извештај је прослеђен председници Владе; министру културе и информисања; министарки грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре; министру трговине, туризма и телекомуникација; министру за заштиту животне средине, као и градоначелнику Београда, директорки Републичког завода за заштиту споменика културе и председнику Националне комисије за сарадњу са Унеском. До данашњег дана, то јест годину и по дана касније, Европа Ностра ни од кога није добила коментар на послати извештај.

Истичући да је Београдска тврђава наслеђе од националног, европског и светског значаја, извештај Европе Ностре наглашава да она треба бити очувана уз примену највиших стандарда, као и да би градња жичаре нанела ненадокнадиву штету аутентичности и интегритету овог културног добра. Тиме би се угрозила транснационална номинација Београдске тврђаве на Унескову Листу светске баштине у оквиру пројекта *Граница Римског царства*, који је започет још 2015. године. На тај начин пропустила би се изузетна прилика за квалитетно и дугорочно унапређење и очување овог локалитета, као и за развој одрживог културног и еко-туризма. Извештај Европе Ностре истиче да би градња жичаре била некомпатибилна са законским одредбама, као и са међународним и европским конвенцијама (укључујући и важну Фаро конвенцију) које је Србија ратификовала. Наш извештај такође упозорава да су услед неоправданих притисака на установе заштите културног наслеђа, стручна тела ових установа била искључена из процеса доношења одлука о дозволама и мерама заштите. Из свих ових разлога, Београдска тврђава је једногласно уврштена на листу „7 најугроженијих“ споменика културе Европе за 2020. годину коју је Европа Ностра објавила марта 2020. године у сарадњи са Институтом Европске инвестиционе банке и која је добила велики публицитет широм Европе.

Важно је додати да је данас Европска унија којој Србија тежи, стратешки окренута зеленим политикама у склопу, тзв. *European Green Deal-a* (Европски зелени договор) који треба да садржи и важну културну и естетску димензију у виду тзв. *New European Bauhaus-a* (Нови европски Баухаус). Таква зелена и културна стратегија је у потпуној супротности са изградњом инвазивне и рогобатне конструкције једне жичаре у самом историјском језгру града старог више хиљада година. Имајући у виду веома малу разлику у висини коју треба савладати између обале реке и Београдске тврђаве (на коју се може без икаквих препрека попети са стране реке или прићи из центра града), додатно повезивање две обале реке Саве би морало бити реализовано адекватнијим, јефтинијим и пре свега мање инвазивним алтернативама,

Европска унија којој Србија тежи, стратешки је окренута зеленим политикама. Таква зелена и културна стратегија је у супротности са изградњом инвазивне и рогобатне конструкције једне жичаре у самом историјском језгру града старог више хиљада година

попут пешачких/бициклических мостова или још боље путем система еко-чамаца. Ако Србија жели да буде пример за углед другима у Европи и свету, заиста нема разлога зашто би у области културне баштине требало да заостаје у односу на већ прихваћене и обавезујуће европске и светске стандарде.

Међу важним принципима добре праксе налази се и захтев за успостављањем конструктивног дијалога између различитих стручних и грађанских актера и одговорних институција приликом доношења важних одлука које се тичу урбаног планирања града. У том процесу, културно наслеђе мора бити третирано као кључни ресурс за одрживи развој и добробит свих чланова заједнице која ово наслеђе доживљава као саставни део свог историјског и културног идентитета. Гломазни и

Извештај Европе Ностре наглашава да би градња жичаре нанела ненадокнадиву штету аутентичности и интегритету овог културног добра. Тиме би се угрозила транснационална номинација Београдске тврђаве на Унескову Листу светске баштине

скупи грађевински пројекти попут изградње „гондоле“ на тако важном историјском, културном и природном локалитету као што је Београдска тврђава не би смели да се реализују јер се драгоцену културно наслеђе Србије и њеног главног града не сме жртвовати зарад непромишљених и непотребних инвестиција и краткорочних профита.

Стога Европа Ностра и даље очекује да ће нова Влада Србије озбиљно преиспитати одлуке које је донела претходна влада и послушати глас стручне и грађанске јавности. Такође са нестрпљењем очекујемо исход аргументованих тужби које су поднете како Управном суду, тако и Уставном Суду Србије. Осим тога, наду нам даје чињеница да недавно измењени План генералне регулације (ПГР) Београда изричито ставља ван снаге одредбе које су предвиђале изградњу станице гондоле на Београдској тврђави. Чврсто смо убеђени да још увек није касно за отварање правог дијалога у циљу доношења исправних одлука у складу са законом и на добробит свих грађана Србије.

Уместо да се по сваку цену гради жичара на Београдској тврђави, треба по сваку цену сачувати аутентичност и интегритет овог локалитета. Јер, највиши степен заштите Београдске тврђаве и њен упис на Листу светске културне и природне баштине треба да буде заједнички циљ свих грађана Србије, свих стручњака и свих органа власти чија је дужност и одговорност да штите јавне интересе и јавна добра Србије и њен углед у Европи и свету. Србија има драгоцену и разноврсну културну и природну баштину која припада европском културном простору. Београдска тврђава је јединствен и непроцењив драгуљ у тој богатој ризници, којим се грађани Београда и Србије поносе. Не смемо га претворити у јефтину и површну туристичку атракцију већ га морамо заједно сачувати и квалитетно унапредити из поштовања према садашњим и будућим поколењима. Да, одбрана Београдске тврђаве је важан задатак и дужност свих нас, како у Србији тако и у Европи. Од исхода те „битке“ ће зависити да ли ћемо сви бити губитници или сви заједно победници.

СНЕШКА КВАДВЛИХ МИХАИЛОВИЋ
генерална секретарка Европе Ностре